

УДК 338.1:339.564(447]:616.-036.21

DOI: [https://doi.org/10.31617/zt.knute.2021\(118\)04](https://doi.org/10.31617/zt.knute.2021(118)04)

JEL Classification F14

PIANKOVA Oksana

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor, Associate Professor at the Department of International Management
Kyiv National University of Trade and Economics
19, Kyotostr., Kyiv, 02156, Ukraine

E-mail: o.piankova@knute.edu.ua

ORCID: 0000-0002-7491-6543

RALKO Oleksandra

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor, Associate Professor at the Department of Administrative Management and Foreign Economic Activity of the National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine
Heroiv Oborony str., 15, Kyiv, 03041, Ukraine

E-mail: alexandra-ralko@hotmail.com

ORCID: 0000-0002-3634-6770

SLOKVA Maryna

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor at the Department of International Management
Kyiv National University of Trade and Economics
19, Kyotostr., Kyiv, 02156, Ukraine

E-mail: m.slokva@knute.edu.ua

ORCID: 0000-0003-1912-1235

СТРУКТУРНА ТРАНСФОРМАЦІЯ ЕКСПОРТУ УКРАЇНИ У ПЕРІОД ПАНДЕМІЇ

Досліджено поняття трансформації як економічного явища, розглянуто структурну трансформацію експорту як еволюційну та/або революційну зміну географічного вектора розвитку експорту та/або оптимізацію диспропорційності експортного кошика під впливом ендогенних й екзогенних детермінант. Проведено оцінку структурної трансформації економіки за зовнішньоекономічним підходом. Визначено трансформацію географічної та товарної структури експорту. Виокремлено визначальні детермінанти змін у допандемічний та пандемічний періоди. Обґрунтовано необхідність антикризового постпандемічного розвитку експорту.

Ключові слова: структурна трансформація економіки, структурна трансформація експорту, структурна диспропорційність експортного кошика, суб'єкт зовнішньоекономічної діяльності, криза, пандемія COVID-19, антикризовий розвиток.

Постановка проблеми. Виникнення пандемії та її стрімке розповсюдження світом стало неабияким викликом як для глобальної, так і для окремих національних економік. Руйнівного впливу не вдалося уникнути ні експортоорієнтованим, ні імпортозалежним країнам.

Нерозуміння ситуації, непередбачуваність темпів і географії подальшого розповсюдження коронавірусної хвороби, відсутність історичного досвіду економічної активності в умовах пандемії не дали змоги використати превентивні антикризові заходи. Потреба швидкого реагування спровокувала застосування інструментів реактивного антикризового регулювання.

© Piankova O., Ralko O., Slokva M., 2021

Першою реакцією окремих країн став прояв «національного економічного егоїзму», що яскраво виявився у спробах обмежити експорт стратегічних товарів, передусім продовольчої сировини та засобів медичного захисту. Водночас стрімко скорочувався імпорт нафти, автомобілів, товарів, купівля яких не є пріоритетом за часів кризи.

Україна як експортоорієнтований суб'єкт світового ринку, що спеціалізується на виробництві та пропозиції сировинних товарів, зокрема аграрної сировини, намагалася миттєво реагувати на ситуацію та аналогічно з рештою країн ввела тимчасові заборони / обмеження на експорт окремих груп товарів.

COVID-19 загострив наявні проблеми, виявив «вузькі» місця та став перевіркою на стресостійкість медичної, банківської та транспортної систем. Повернення трудових мігрантів, періодичні локдауни, адаптивний карантин завдали додаткового тиску на й без того слабку економіку України, тому виникає необхідність антикризового постпандемічного розвитку на підґрунті структурної трансформації економіки України, зокрема її експорту.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанню економічної трансформації присвячено чимало наукових досліджень, серед них праці В. Галасюка, Є. Івченко, І. Марковича, І. Назаркевича, І. Усика [1–5].

Географічна та товарна структура експорту, проблема диспропорційності експортного кошика, вузька геополітична орієнтованість експортних поставок є предметом досліджень вітчизняних науковців А. Мазаракі, Т. Мельник [6], Н. Карасьової [7]. Питання структурної трансформації в контексті зовнішньоекономічної діяльності актуалізується вченими А. Ходжаян [8], Л. Шинкарук [9]. Проблематику наслідків поширення *COVID-19* для ведення бізнесу та можливості вільно постачати товари на зовнішні ринки вивчають І. Бураковський [13] і Л. Фреско [14].

Актуалізацією проблеми нівелювання впливу пандемії на питання боргової, фінансової та продовольчої безпеки опікуються міжнародні організації СОТ, МВФ, ФАО [10–12].

Однак проблема трансформації структури експорту в умовах пандемії залишається мало дослідженою, дискусійною та потребує детального розгляду.

Метою статті є дослідження трансформації структури експорту з огляду на географічну диверсифікацію поставок вітчизняних товарів і корегування товарного насичення експортного кошика країни в допандемічний та пандемічний періоди.

Матеріали та методи. Проведене дослідження ґрунтується на працях закордонних і вітчизняних учених [1–9; 13; 14], матеріалах СОТ [10], ФАО [12], Державної служби статистики України [15],

Міністерства економіки України [16], Національного банку України [17], підприємств – суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності. У процесі підготовки статті використано методи: системно-структурний (для аналізу експортного кошика країни, географії поставок); статистичний і графічний (для узагальнення статистичної інформації); абстрактно-логічний (для формулювання висновків та пропозицій).

Результати дослідження. Трансформація є мультидисциплінарним терміном, синонімом понять «зміна», «перехід», «оновлення», «перетворення», «перевтілення», «адаптація» тощо.

Трансформація в економічному контексті [1–5] розглядається як:

- безперервний процес змін через адаптацію, зокрема шляхом вирішення суперечностей;
- радикальні зміни, які здатні заперечувати попередній досвід;
- кардинальне перетворення, проявом якого є повна структурна перебудова;
- розвиток унаслідок еволюційних і революційних змін, що передбачає постійний перехід економічної системи зі стійкого до нестійкого стану з можливим зворотним вектором змін;
- безперервне перетворення, що відбувається під впливом об'єктивних та/ або суб'єктивних детермінант і призводить до нового економічного стану;
- «кількісні та якісні перетворення в економічній системі, що зумовлює зміни у пропорціях галузевої, відтворювальної та інших структур національної економіки» [17].

Серед концептуальних підходів до структурного аналізу економіки виокремлюють: відтворювальний, галузевий, територіальний (регіональний), технологічний, інституційний, секторальний, зовнішньоекономічний підходи [8].

Згідно з останнім підходом оцінку структурних трансформацій експорту доречно проводити за такими індикаторами: рівень експортної залежності (відсоток до ВВП), рівень імпоротної залежності експортоорієнтованого виробництва, індекс покриття експортом імпорту, частка високотехнологічного експорту в загальному обсязі експорту промислової продукції, відсоткова частка країни у світовому експорті, енерго- та матеріаломісткість експорту – частка експорту наукомісткої продукції у загальному обсязі експорту.

Окремі аспекти розвитку експортоорієнтованих підприємств у контексті структурної трансформації економіки розглядає Л. Шинкарук [9], яка наполягає на необхідності диверсифікації товарної та географічної структури експорту.

Дослідження структурної трансформації експорту доречно розпочати з географічного розподілу (*табл. 1*).

Таблиця 1

**Динаміка структури експорту з України
у 2016–2020 рр. за регіонами світу***

Регіон	Обсяг / Частка у загальному обсязі									
	2016		2017		2018		2019		2020	
	млн дол. США	%	млн дол. США	%	млн дол. США	%	млн дол. США	%	млн дол. США	%
Азія	11 731	35.0	12 861	32.4	13 687	31.6	15 198	33.0	18 286	40.5
Європа	10 950	32.6	14 400	36.3	16 720	38.6	17 512	38.0	15 542	34.4
СНД	5 958	17.8	6 942	17.5	6 983	16.1	6 641	14.4	5 593	12.4
Африка	3 850	11.5	4 026	10.1	4 048	9.3	4 961	10.8	4 038	8.9
Америка	720	2.1	1 131	2.8	1 554	3.6	1 415	3.1	1 493	3.3
інші	351	1.0	301	1.1	349	0.8	364	0.7	212	0.5
Світ	33 560	100	39 701	100	43 341	100	46 091	100	45 164	100

* Дані наведено без урахування тимчасово окупованої території АР Крим, м. Севастополя, Донецької та Луганської областей.

Джерело: складено авторами за даними Національного банку України [17].

Компаративний аналіз обсягів вітчизняного експорту за регіонами світу (*табл. 1*) дає можливість констатувати наявність двох лідерів, серед яких країни Азії, європейські країни, частка експортних поставок до яких поступово зростала до 2019 р. Частка країн СНД протягом аналізованого періоду демонструє низхідний тренд.

Детальніше географічний розподіл експорту (20 країн-лідерів) розглянуто в *табл. 2*.

Таблиця 2

**Географічна структура експорту товарів
з України у 2016–2020 рр. (ТОП-20 країн-імпортерів)***

Країна-імпортер	2016	2017	2018	2019	2020	Частка у загальному обсязі експорту, %				
	Обсяг, млн дол. США									
КНР	1 820	2 038	2 200	3 521	7 015	5.5	5.2	5.2	7.8	15.6
Польща	1 686	2 037	2 465	2 539	2 518	5.1	5.2	5.8	5.6	5.6
Туреччина	2 034	2 485	2 332	2 585	2 384	6.2	6.4	5.5	5.7	5.3
РФ	3 069	3 377	3 045	2 642	2 206	9.3	8.7	7.1	5.8	4.9
Індія	1 902	2 189	2 164	1 960	1 936	5.8	5.6	5.1	4.3	4.3
Італія	1 776	2 327	2 495	2 286	1 856	5.4	6.0	5.9	5.0	4.1
Нідерланди	876	1 541	1 434	1 713	1 625	2.7	4.0	3.4	3.8	3.6
Єгипет	2 255	1 831	1 555	2 251	1 616	6.9	4.7	3.7	5.0	3.6
Німеччина	852	1 091	1 526	1 769	1 497	2.6	2.8	3.6	3.9	3.3
Білорусь	895	1 136	1 296	1 506	1 317	2.7	2.9	3.0	3.3	2.9
Іспанія	988	1 243	1 361	1 490	1 241	3.0	3.2	3.2	3.3	2.8
США	417	817	1 092	955	967	1.3	2.1	2.6	2.1	2.2
Румунія	533	588	653	682	787	1.6	1.5	1.5	1.3	1.8
Індонезія	366	397	616	735	736	1.1	1.0	1.4	1.6	1.6
Саудівська Аравія	591	517	749	744	719	1.8	1.3	1.8	1.6	1.6
Молдова	474	702	785	722	678	1.4	1.8	1.8	1.6	1.5
Чеська Республіка	407	530	642	667	607	1.2	1.4	1.5	1.5	1.4
Ірак	374	475	643	584	598	1.1	1.2	1.5	1.3	1.3
Велика Британія	284	440	537	572	586	0.9	1.1	1.3	1.3	1.3
Ізраїль	481	601	577	618	553	1.5	1.5	1.4	1.4	1.2

* Дані наведені без урахування тимчасово окупованої території АР Крим, м. Севастополя, Донецької та Луганської областей.

Джерело: складено авторами за даними Державної служби статистики України та Національного банку України [15; 17].

Як видно з *табл. 2*, у 2016–2020 рр. продовжується суттєва та стрімка трансформація географічної структури експорту, що почалася ще 2014 р. Обсяги двосторонньої торгівлі з Російською Федерацією, яка є найбільшим торговельним партнером України від набуття незалежності, суттєво скоротилися після початку військових дій на сході України та окупації АР Крим. Це стало наслідком введення санкцій, свідомої відмови кінцевого українського споживача від купівлі товарів російського виробництва, прямих заборон на поставки окремих товарних груп до РФ. Результатом скорочення обсягів експорту до РФ стала переорієнтація вітчизняного виробника на інші ринки збуту та поступова відмова від пріоритизації одного партнера через диверсифікацію експорту. Цьому сприяло підписання Україною торговельних угод з Європейським Союзом, Канадою, Ізраїлем і Великою Британією.

Починаючи з 2019 р. найбільшим торговельним партнером України стає КНР, а частка експорту до РФ скоротилася, що перемістило її на другу позицію. Частка першої п'ятірки торговельних партнерів у загальному обсязі експорту України становила 29.9 %. Однак уже у 2020 р. експорт до КНР зріс удвічі, другу й третю позиції поділили Польща та Туреччина, зокрема РФ змістилася на четверте місце у списку країн-імпортерів.

Протягом аналізованого періоду поступово зростають обсяги експорту товарів до Нідерландів, Німеччини, Румунії, Індонезії та Пакистану. У 2020 р. відкрито 12 нових зовнішніх ринків збуту для товарів українського походження.

Валютна структура надходжень формується відповідно до змін у географічній структурі експорту (*табл. 3*).

Таблиця 3

**Динаміка валютної структури надходжень за товари
у 2016–2020 рр., % до загального обсягу**

Валюта	2016	2017	2018	2019	2020
Долар США	74.8	73.2	72.0	71.7	70.9
Євро	16.2	18.7	20.8	22.1	24.3
Російський рубль	7.9	7.4	6.1	5.5	4.1
Українська гривня	0.2	0.2	0.7	0.3	0.2
Інші валюти	0.9	0.6	0.4	0.4	0.5

Джерело: складено авторами за даними Національного банку України [17]

За результатами аналізу даних *табл. 3* можна констатувати скорочення частки надходжень у доларах США у 2020 р., як і в російських рублях, проте спостерігається стійка тенденція збільшення частки валютних надходжень в євро.

Прояви трансформації будь-якої системи корелюються з внутрішнім розвитком і зовнішніми руйнівними або стимулюючими впливами. Стрімке поширення пандемії суттєво вплинуло на економічну поведінку, споживач переорієнтувався від купівлі товарів тривалого користування,

сегменту лакшері тощо на товари, що забезпечують первинні потреби, дають можливість віддалено працювати та вести замкнений спосіб життя в умовах карантинних обмежень. Серед нових пріоритетів – переорієнтація на медичні препарати та засоби індивідуального захисту, харчові продукти.

Суттєво постраждали від *COVID*-кризи країни, економіка яких орієнтована на міжнародний туризм, руйнівного впливу зазнали суб'єкти індустрії гостинності, представники креативної економіки, авіа- та судноплавні компанії. Щодо сільського господарства, то, на думку практиків [14], його майбутнє визначатиметься природними, технологічними та економічними чинниками, а також споживчими настроями під впливом наслідків *COVID-19*.

Трансформація експорту викликана, серед іншого, і неминучим загостренням сперечань між глобальними економічними викликами та національними інтересами, зокрема в питанні продовольчої безпеки (перманентна продовольча криза з піковими загостреннями 2004–2005, 2007 рр., 2020–2021 рр.) і боргової безпеки (глобальна фінансово-економічна криза 2007–2009 рр.), а також економічні національні кризи 1998 р., 2008 р., 2014 р., 2020 р. ФАО наголошувала на необхідності радикальних перетворень агропродовольчих систем у контексті стійкого розвитку, а також на забезпеченні поживною їжею населення світу, зокрема 8.5 млн до 2030 р. Трансформація стала наслідком пандемії, адже саме вона «виявила крихкість глобальної продовольчої системи та необхідність створення більш справедливих стабільних і життєстійких систем»¹ [12].

Розуміючи напруженість ситуації, потребу у виконанні «продовольчої місії», Україна підтримала СОТ і підтвердила готовність «не обмежувати й не забороняти експорт харчових продуктів для гуманітарних цілей Всесвітньої продовольчої програми ООН» [12].

Констатуючи «досягнення» агропродовольчого експорту, науковці наголошують на проблемі диспропорційності експортного кошика країни та суттєвому перекосі у бік сировинних товарів (табл. 4).

Таблиця 4

Динаміка експорту з України у 2016–2020 рр. за товарними групами*

Групи товарів	Обсяг експорту									
	2016		2017		2018		2019		2020	
	млн дол. США	%	млн дол. США	%	млн дол. США	%	млн дол. США	%	млн дол. США	%
Продовольчі товари та сировина для їх виробництва	15 253	45.5	17 739	44.7	18 594	42.9	22 126	48.0	22 181	49.1
Мінеральні продукти	2 390	7.1	3 517	8.9	3 883	9.0	4 405	9.6	4 963	11.0

¹ Усі цитати з іншомовних джерел наведено у перекладі авторів статті.

Закінчення таблиці 4

Групи товарів	Обсяг експорту									
	2016		2017		2018		2019		2020	
	млн дол. США	%	млн дол. США	%	млн дол. США	%	млн дол. США	%	млн дол. США	%
Продукція хімічної та пов'язаних з нею галузей	1 832	5.5	2 052	5.2	2 381	5.5	2 171	4.7	2 307	5.1
Деревина та вироби з неї	1 511	4.5	1 647	4.1	1 965	4.5	1 781	3.8	1 760	3.9
Промислові вироби	463	1.4	575	1.5	649	1.5	697	1.5	721	1.6
Чорні та кольорові метали й вироби з них	8 098	24.0	9 890	24.9	11 402	26.3	9 997	21.7	8 783	19.4
Машини та устаткування, транспортні засоби, прилади	2 748	8.2	2 863	7.2	3 002	6.9	3 426	7.4	3 388	7.5
Інші	1 265	3.8	1 418	3.5	1 465	3.4	1 488	3.3	1 061	2.4
Усього	33 560	100	39 701	100	43 341	100	46 091	100	45 164	100

* Дані наведені без урахування тимчасово окупованої території АР Крим, м. Севастополя, Донецької та Луганської областей.

Джерело: складено за даними Державної служби статистики України та Національного банку України [15; 17].

За даними *табл. 4* частка агропродовольчого експорту країни за досліджуваний період невідмінно зростає.

Подальшим етапом аналізу є дослідження динаміки експорту товарів за широкими групами (*табл. 5*).

Таблиця 5

**Експорт з України товарів
за широкими економічними категоріями, млн дол. США***

Група товарів	2016	2017	2018	2019	2020
Засоби виробництва	1 214	1 152	1 245	1 325	1 298
Товари проміжного споживання	25 190	33 043	36 244	38 783	38 324
Споживчі товари	6 182	4 576	4 950	5 097	5 176
Інші категорії	273	157	210	210	92
Усього	32 859	38 928	42 598	45 415	44 890

* Дані наведено без урахування тимчасово окупованої території АР Крим, Севастополя та тимчасово окупованої території у Донецькій та Луганській областях

Починаючи з 01.01.2017 р. дані перераховані відповідно до змін УКТЗЕД у зв'язку з переходом до Гармонізованої системи опису та нової редакції Класифікації за широкими економічними категоріями.

Джерело: складено за даними з офіційного сайту Національного банку України [17].

За офіційними даними [17] частка товарів проміжного споживання в загальному експорті у 2016 р. становила 76.6 %, надалі означений показник демонстрував поступову висхідну динаміку до 86.5 % у 2020 р. Переважна частка товарів проміжного споживання у структурі

їхнього виробництва. Український експорт дедалі більше демонструє апріорне аграрно-сировинне наповнення.

Проявом стійкої асиметричності експорту є визначена географічна пріоритетність експортного потоку до країн, що є імпортерами сировини (див. *табл. 2*), та диспропорція структури експортного кошика з апріорним тяжінням до сировинного наповнення (див. *табл. 4, 5*).

З огляду на зазначені дані та за результатами проведеного дослідження, пропонується розглядати структурну трансформацію експорту як еволюційну та/або революційну зміну географічного вектора розвитку експорту та/або оптимізацію диспропорційності експортного кошика під впливом ендогенних та екзогенних детермінант.

Визначальними серед зовнішніх мотиваторів/стимуляторів структурної трансформації експортного кошика вітчизняного підприємства – суб'єкта зовнішньоекономічної діяльності є: зміна структури попиту через скореговану споживчу поведінку в умовах пандемії; непередбачуваність розвитку світової економіки через небезпеку повторення пандемії; загострення конкуренції на світовому ринку; волатильність цін на сировинні ресурси.

Стимулюючими ендогенними чинниками розвитку вітчизняних експортерів через трансформацію експортних кошиків підприємств на користь споживчих товарів є використання превентивних антикризових інструментів: наявність виробничих потужностей, можливість оптимізації виробництва, залучення інвестицій, прагнення більшого валютного доходу від реалізації готової продукції, інноваційна діяльність. Визначальним серед поштовхів до географічної диверсифікації експорту конкретного підприємства стає можливість уникнення ризику втрати пріоритетного партнера, перспектива отримання доходу в різних валютах, здатність до реалізації заходів превентивного антикризового управління.

Висновки. Структура вітчизняного експорту в допандемічний і пандемічний періоди трансформувалася під впливом сукупності факторів, серед яких: перманентна внутрішня економічна криза; початок військової агресії з боку Російської Федерації; розвиток партнерських відносин з країнами світу внаслідок підписання торговельних угод; загострення торговельних війн; природно-екологічні детермінанти (посуха, неврожай тощо у країнах-експортерах); коливання цін на сировинні товари; пандемія *COVID-19*; глобальна проблема продовольчої безпеки, що загострюється у кризові часи, «продовольча місія» України.

Пандемія *COVID-19* як каталізатор проблем експортерів змусила замислитися над варіантами їх подолання через формування антикризової політики та негайного пошуку шляхів антикризового постпандемічного розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Галасюк В. В. Структурна трансформація економіки України як передумова євроінтеграції та прискореного економічного розвитку України. *Вчені записки*. 2019. Вип. 20. URL: <https://ir.kneu.edu.ua/bitstream/handle/2010/32079/halasiyk.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.

2. Івченко Є. А. Трансформація як поняття та підходи до його розуміння в економічному контексті. *Ефективна економіка*. URL: http://www.economy.nauka.com.ua/pdf/12_2015/112.pdf.
3. Маркович І. Б. Розкриття сутності поняття трансформації економічного простору в системі категорій розвитку національної економіки. *Економіка розвитку*. 2014. № 2. С.77-81. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/esgo_2014_2_16.
4. Назаркевич І. Б. Державне регулювання структурних змін в економіці України: автореф. дис. д-ра екон. наук: спец. 08.00.03 «Економіка та управління національним господарством». Львів, 2021. 43 с.
5. Усик І. О. Структурна трансформація моделі розвитку економіки України в умовах глобалізаційних викликів: автореф. дис. канд. екон. наук: спец. 08.00.02 «Світове господарство і міжнародні економічні відносини». Вінниця, 2019. 23 с.
6. Мазаракі А. А., Мельник Т. М., Іксарова Н. О. Зовнішня торгівля України: ХХІ ст.: монографія. Київ: Київ. нац. торг.- екон. ун-т, 2016. 600 с.
7. Карасьова Н. Рівень розвитку експортоорієнтованої діяльності: методика розрахунку. *Вчені записки*. 2019. Вип. 20. URL: <https://ir.kneu.edu.ua/bitstream/handle/2010/32080/Karasova.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.
8. Ходжаян А. О. Методичні підходи до оцінювання макроекономічних структурних трансформацій. *Економічний простір*. 2018. № 138. С. 89-107.
9. Шинкарук Л. В., Бевз І. А., Барановська І. В. Структурні трансформації в економіці України: динаміка, суперечності та вплив на економічний розвиток: наукова доповідь. Київ: ДУ «Ін-т екон. та прогнозув. НАН України», 2015. 304 с. URL: <http://ief.org.ua/docs/sr/288.pdf>.
10. Статистика торгівлі товарами. URL: https://www.wto.org/english/res_e/statistics_e/merch_trade_stat_e.htm
11. A Global Crisis Like No Other Needs a Global Response Like No Other. URL: <https://www.imf.org/ru/News/Articles/2020/04/20/blog-md-a-global-crisis-like-no-other-needs-a-global-response-like-no-other>.
12. ФАОСТАТ. Вибрані показники. URL: <http://www.fao.org/faostat/ru/#data/TP>.
13. Бураковський І. Економіка під час Ковіду. URL: <http://www.ier.com.ua/ua/publications/comments?pid=6551>
14. 7 трендів сільського господарства майбутнього URL: <http://agroportal.ua/ua/publishing/lichnyi-vzglyad/top7-trendov-selskogo-khozyaistva-budushchego>.
15. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
16. Міністерство економіки України. URL: <https://www.me.gov.ua/Tags/DocumentsByTag?lang=uk-UA&id=565ab860-7fe2-4f51-8e27-0b70ff06c732&tag=ZovnishnoekonomichnaDiialnist>.
17. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua>.

Стаття надійшла до редакції 20.09.2021.

Piankova O., Ralko O., Slokva M. Structural transformation of Ukraine's exports in the pandemic period.

Background. *The erasing of the pandemic and its rapid spread all over the world has become a great challenge both for the global economics and for individual national economies.*

Analysis of recent research and publications. *International organizations, including the WTO, IMF, FAO, are engaged in the actualization of the problem of*

leveling the impact of the pandemic on the issue of debt, financial, food security. Scientists and practitioners are concerned about the consequences of the spread of COVID-19 for doing business and the ability to freely supply goods to foreign markets.

However, the problem of transforming the structure of exports in the context of a pandemic remains poorly studied, controversial, and requires detailed consideration.

The **aim** of the article is to study the transformation of the export structure, taking into account the geographic diversification of the supply of domestic goods and the adjustment of the commodity saturation of the country's export basket in the pre-pandemic and pandemic periods.

Materials and methods. The study is based on the works of foreign and domestic scientists, materials of international and domestic organizations, enterprises data. In the process of preparing the article, the following methods were used: system-structural; statistical and graphic; abstract-logical.

Results. The article contains investigation of the concept of transformation as an economic phenomenon, structural transformation of exports is considered as evolutionary and/or revolutionary change in the geographical vector of export development and/or optimization of the disproportion of the export basket under the influence of endogenous and exogenous determinants.

The authors carried out the assessment of the structural transformation of the economy according to the foreign economic approach, the transformation of the geographical and commodity structure of exports; investigated the dynamics of the currency structure of receipts for goods; defined the determinants of changes in the pre-pandemic and pandemic periods; made proposals for the further development of the structure of the domestic export basket; substantiated the need for anti-crisis post-pandemic development of exports.

Conclusion. The pandemic became a catalyst for the problems of exporters, made them think about options for solving them through the formation of an anti-crisis policy and an immediate search for ways of anti-crisis post-pandemic development.

Keywords: structural transformation of the economy, structural transformation of exports, structural disproportion of the export basket, subject of foreign economic activity, crisis, COVID-19 pandemic, anti-crisis development.

REFERENCES

- Galasjuk, V. V. (2019). Strukturna transformacija ekonomiky Ukrainy jak peredumova jevrointegracij' ta pryskorenogo ekonomichnogo rozvytku Ukrainy [Structural transformation of Ukraine's economy as a prerequisite for European integration and accelerated economic development of Ukraine]. *Vcheni zapysky – Scientific notes*, (Issue 20). Retrieved from <https://ir.kneu.edu.ua/bitstream/handle/2010/32079/halasiyk.pdf?sequence=1&isAllowed=y> [in Ukrainian].
- Ivchenko, Je. A. Transformacija jak ponjattja ta pidhody do jogo rozuminnja v ekonomichnomu konteksti [Transformation as a concept and approaches to its understanding in the economic context]. *Efektivna ekonomika – Efficient economy*. Retrieved from http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/12_2015/112.pdf [in Ukrainian].
- Markovych, I. B. (2014). Rozkryttja sutnosti ponjattja transformacii' ekonomichnogo prostoru v systemi kategorij rozvytku nacional'noi' ekonomiky [Disclosure of the essence of the concept of economic space transformation in the system of categories

- of the national economy development]. *Ekonomika rozvytku – Development economics*, 2, 77-81. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecro_2014_2_16 [in Ukrainian].
4. Nazarkevych, I. B. (2021). Derzhavne reguljuvannja strukturnyh zmin v ekonomici Ukrai'ny [State regulation of structural changes in the economy of Ukraine]. *Doctor's thesis* 08.00.03 «Economics and management of the national economy» L'viv [in Ukrainian].
 5. Usyk, I. O. (2019). Strukturna transformacija modeli rozvytku ekonomiky Ukrai'ny v umovah globalizacijnyh vyklykiv [Structural transformation of the model of Ukraine's economic development in the context of globalization challenges]. *Candidate's thesis* 08.00.02 «World economy and international economic relations. Vinnycja [in Ukrainian].
 6. Mazaraki, A. A., Mel'nyk, T. M., & Iksarova, N. O. (2016). Zovnishnja torgivlja Ukrai'ny: XXI st. [Ukraine's foreign trade: XXI century]. Kyi'v: Kyi'v. nac. torg.-ekon. un-t [in Ukrainian].
 7. Karas'ova, N. (2019). Riven' rozvytku eksportoorientovanoi' dijalnosti: metodyka rozrahunku [The level of development of export-oriented activities: calculation methods] *Vcheni zapysky – Scientific notes*, (Issue 20). Retrieved from <https://ir.kneu.edu.ua/bitstream/handle/2010/32080/Karasova.pdf?sequence=1&isAllowed=y>. [in Ukrainian].
 8. Hodzhajan, A. O. (2018). Metodychni pidhody do ocinjuvannja makroekonomichnyh strukturnyh transformacij [Methodical approaches to estimating macroeconomic structural transformations]. *Ekonomichnyj prostir – Economic space*, 138, 89-107 [in Ukrainian].
 9. Shynkaruk, L. V., Bezv, I. A., & Baranovs'ka, I. V. (2015). Strukturni transformacii' v ekonomici Ukrai'ny: dynamika, superechnosti ta vplyv na ekonomichnyj rozvytok: naukova dopovid' [Structural transformations in the economy of Ukraine: dynamics, contradictions and impact on economic development: a scientific report]. Kyi'v: DU «In-t ekon. ta prognozuv. NAN Ukrai'ny». Retrieved from <http://ief.org.ua/docs/sr/288.pdf>. [in Ukrainian].
 10. Sajt VTO. «Statystyka torgivli tovaramy» [WTO website. «Statistics of trade in goods»]. *wto.org*. Retrieved from https://www.wto.org/english/res_e/statis_e/merch_trade_stat_e.htm [in Ukrainian].
 11. A Global Crisis Like No Other Needs a Global Response Like No Other. Retrieved from <https://www.imf.org/ru/News/Articles/2020/04/20/blog-md-a-global-crisis-like-no-other-needs-a-global-response-like-no-other> [in English].
 12. Sajt FAO. FAOSTAT. Vybrani pokaznyky [FAO website. FAOSTAT. Selected indicators]. *fao.org*. Retrieved from <http://www.fao.org/faostat/ru/#data/TP>. [in Ukrainian].
 13. Burakovs'kyj, I. (n. d.). Ekonomika pid chas Kovidu [Economics during Covid]. *ier.com.ua*. Retrieved from <http://www.ier.com.ua/ua/publications/comments?pid=6551> [in Ukrainian].
 14. Sajt agroportalu. 7 trendiv sil's'kogo gospodarstva majbutn'ogo [Agroportal website. 7 agricultural trends of the future] *agroportal.ua*. Retrieved from <http://agroportal.ua/ua/publishing/lichnyi-vzglyad/top7-trendov-selskogo-khozyaistva-budushchego>. [in Ukrainian].
 15. Sajt Derzhkomstat. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrai'ny [Derzhkomstat website. State Statistics Service of Ukraine] *ukrstat.gov.ua*. Retrieved from <http://www.ukrstat.gov.ua> [in Ukrainian].
 16. Sajt Minekonomiky Ukrai'ny. Ministerstvo ekonomiky Ukrai'ny [Website of the Ministry of Economy of Ukraine. Ministry of Economy of Ukraine]. *me.gov.ua*. Retrieved from <https://www.me.gov.ua/Tags/DocumentsByTag?lang=uk-UA&id=565ab860-7fe2-4f51-8e27-0b70ff06c732&tag=ZovnishnoekonomichnaDiialnist> [in Ukrainian].
 17. Nacional'nyj bank Ukrai'ny [National Bank of Ukraine]. *bank.gov.ua*. Retrieved from <https://bank.gov.ua>. [in Ukrainian].